

Dr. G. SEVEREANU

DETERMINAREA
UNOR
DIOBOLI DIN MILET

(Extras din Buletinul Societății Numismatice Române 1915).

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA CURȚII REGALE, F. GÖBL FII
19, Strada Regală, 19.
1915.

C. 1121.

310

MUZEUL MUNICIPIULUI BUCUREȘTI
BIBLIOTECA

NR. INVENTAR:

56007

COTA:

III 4910

DETERMINAREA UNOR DIOBOLI DIN MILET

În 1914 apar pentru prima oară în comerț, numeroase monete de argint, în mărimea No. 1 din scara lui Mionnet, având toate caracterele unor monete antice grecești.

Numărul mare al lor, uniformitatea tipului, perfecta lor conservare, a făcut pe unii numismați între cari cităm pe Feuardent din Paris, căruia i s'a propus spre cumpărare mai multe sute de monete, să le considere ca falsificate.

Între piesele ce au intrat în colecțiunea mea, găsindu-se trei tipuri cu totul deosebite, cari însă proveneau desigur din aceeași epocă de fabricare, le-am cercetat mai de aproape, căutând a determina origina acestor monete grecești.

Primul punct importat ce rezultă din acest studiu este de a constata perfecta lor autenticitate care apare nu numai din aspectul general al monetelor, dar se confirmă prin varietatea tipurilor, prin metalul, gravarea și felul baterii. Precizarea localității unde acest tezaur a fost descoperit, ar fi desigur foarte importantă pentru determinarea lor; mi-a fost însă imposibil de a o afla, mai cu deosebire că piesele împrăștiate în România, au fost vândute prin a 3-a sau a 4-a mână.

Varietatea tipurilor. În acest grup de monete grecești de argint, al căror număr este de 41, găsim trei tipuri:

- a) Monete având pe avers reprezentat un *cap de berbec* spre stânga 39 piese
- b) Monete având pe avers reprezentată o *broască țestoasă* 1 piesă
- c) Monete având pe avers reprezentat un *insect miriapod* 1 »

Reversul tuturilor monetelor este ocupat de un pătrat incus (quadratum incusum) în care se află reprezentată în relief o *roxetă de Milet*, cu foarte mici variațiuni de execuție.

Din descrierile numismatice antice grecești, găsim în Mionnet ¹⁾ (planșa 53, fig. 13), reprodusă o monetă asemănătoare în revers și

¹⁾ T. E. Mionnet. Description de Médailles antiques grecques et romaines. Recueil des planches. 1837.

al cărei avers pare a fi capul unui animal greu de determinat după desen. Această monedă e trecută ca provenind dintr'o țară necunoscută.

Înainte de a arăta argumentele de care m'am servit în determinarea lor, voi descrie fiecare tip în parte.

a) *Moneta cu cap de berbec.*

Fig. 1.

Av. Cap de berbec având gura deschisă, spre stânga, cu un relief foarte bine pronunțat; ocupă aversul în întregime. Lâna capului e reprezentată în mod uniform prin puncte mari strâns alăturate.

Rv. Într'un pătrat incus ce ocupă reversul în totalitatea lui se află cu un relief bine pronunțat, o rozetă zisă de Milet ¹⁾ compusă din patru petale ușor stilizate, în cruce, și separate prin câte o foliolă. Mijlocul rozetei este ocupat de un mic cerc în relief.

Diametru: 10 mm.; Grosimea: 2³ mm.; Greutatea: 1²⁶—1¹⁵ gr

b) *Moneta cu broască țestoasă.*

Fig. 2.

Av. Broască țestoasă cu picioarele întinse. Carapacele reprezentate prin mai multe puncte în relief absolut identice cu modul de reprezentare al lânii capului de berbec din prima grupă de monete. Acest desen se deosebește ca stil foarte mult de reprezentarea broaștei țestoase a cunoscutelor monete din Aegina; și de care E. Babelon se servește la clasificarea diferitelor epoce de emisiune a acestor din urmă monete.

Rv. Într'un pătrat incus o rozetă de Milet absolut identică cu cea din grupul întâi.

Diametru: 10 mm.; Grosimea: 2³ mm.; Greutatea: 1²² gr.

¹⁾ E. Babelon, *Traité des monnaies grecques et romaines*, II Partie pag. 270 și 410.

c) *Moneta cu un insect miriapod.*

Fig. 3.

Av. Un insect prezentând de jur împrejurul corpului mici picioare deabia vizibile pe monetă. Baterea greșită a monetei nu lasă să se vadă în întregime tot corpul animalului.

Rs. Într'un pătrat incus o rozetă de Milet a căror petale sunt puțin mai bine pronunțate decât acelea ale celoralte două tipuri de monete.

Diametru: 10 mm.; Grosimea: 2² mm.; Greutate: 1²¹ gr.

*

Determinarea acestor monete antice anepigrafe, cari desigur provin din aceiași monetărie antică, este destul de anevoioasă; totuși ea poate fi făcută bazându-ne pe reprezentările după avers și revers precum și după greutatea lor, identică la tot grupul de monete.

Un punct comun la toate monetele găsite și al căror număr inițial se pare că era de aproape o mie, este rozeta după revers fixată într'un pătrat incus.

Acest desen cu totul caracteristic, care după *Babelon* reprezintă o rozetă cu patru petale mari, despărțite prin patru foliole, apare în mod obișnuit pe monetele din Milet cari își aveau ca obârșie numismatică, pe acea a metropolei.

Această rozetă zisă de Milet (*rosace milésienne*) după *Head* ¹⁾ reprezintă *marca obișnuită a atelierului din Milet.*

Prezența ei în mod constant îndreptățește până la un punct, a atribui aceste piese monetăriei din Milet.

În ceiace privește aversul, găsim pe marea majoritate a pieselor capul de berbec având gura deschisă, pe restul pieselor o broască țestoasă, iar pe altele un insect miriapod.

În toată monetăria antică grecească ne este până în prezent cunoscută reprezentarea capului de berbec, la unele din monetele de electrum din Milet, unde berbecul e reprezentat culcat, precum și pe

¹⁾ *B. Head*, Catal. Ionia p. 184 No. 6—11 și pl. XXI, fig. 1 și 2.

monetele de electrum din Clazomene și pe monetele din Delphi. Aceste reprezentări însă sunt deosebite de aceia a capului de berbec care după cum vom arăta are o semnificare deosebită.

Reprezentările de animale pe monetele primitive ale coloniilor grecești aveau de sigur o orgină mitologică. Din acest punct de vedere Babelon ¹⁾ crede că capul de berbec reprezintă sacrificiul oferit lui Apollon fie de a face pe zeu bine voitor, fie de a-i potoli furia. Cred însă că semnificarea mitologică a capului de berbec este cu totul alta. El reprezintă un animal sacru pe care vechii Egipteni îl divinizau prin zeul Knum. Dela Egipteni el a fost divinizat de Greci prin zeul *Khnuphis*, simbolul ardoarei, zeu pe care grecii antici îl reprezentau tocmai printr'un cap de berbec. Desigur dar că pe monetele acestea o asemenea figură reprezenta pe zeul ardoarei *Khnuphis*.

Un prețios argument îl avem din cunoașterea legăturilor comerciale și politice ce existau între metropola din Milet și Egipt, în care prin secol. VIII a. Ch. Milesienii se stabiliseră până la gurile Nilului unde au construit faimosul $\tau\epsilon\lambda\chi\omicron\varsigma$ Μιλησίων , iar mai târziu au ajutat la contruirea Naucratisului ²⁾. Aceste strânse legături comerciale între Milet și Egipt au avut drept urmare și apropierea divinităților Egiptului între care și capul de berbec.

În ceiace privește celealte reprezentări de animale ca broasca țestoasă, ea apare în mod obișnuit pe monetele din Aegina, care după Babelon ar reprezenta într'un câț-va blazonul insulei. Mythografii arată că broasca țestoasă ($\chi\epsilon\lambda\iota\omicron\nu\eta$) reprezintă bolta cerească, fiind simbolul Afroditei Urania ³⁾.

Svoronos ⁴⁾ recunoaște în reprezentarea acestui animal pe monetele din Aegina un simbol al lui Hercules.

Dacă admitem ideea că reprezentarea de animale pe monetele antice grecești nu reprezintă un simbol al orașului, ci o divinitate, fapt care se confirmă și prin multiplicitatea reprezentărilor de animale în numismatica unui singur oraș, precum și prin faptul că găsim același animal reprezentat pe monete din orașe deosebite, a-

¹⁾ *E. Babelon*, loc. cit. p. 994.

²⁾ *D. Mallet*, *Les premiers établissements des Grecs en Egypte*, p. 29, 148, 171. *G. Busolt*, *Griech. Geschichte*, II p. 480.

³⁾ *Gerhard*, *Griech. Mythologie*. Cap. 375.

⁴⁾ *Svoronos*, *Bull. corresp. hellen.* T. XVIII, 1894, pag. 109.

tunci putem ușor admite că și în numismatică orașului Milet ale cărei tipuri cunoscute până astăzi sunt: ca monete de electrum, leu culcat, cap de leu, berbec culcat, taur mergând, cap de taur, protome de taur și de leu culcați și reuniți, iar ca monete de argint numai capul de leu, este și reprezentarea capului de berbec cu gura deschisă, broască țestoasă, insect miriapod.

*

Determinarea pieselor ca aparținând numismaticii de Milet se confirmă mai mult prin greutatea fiecărei piese. Din acest punct de vedere este astăzi bine stabilit că numismatică orașelor principale din Grecia ținea de un sistem monetar propriu. Astfel dacă nu am considera decât cele două mari centre ale Greciei antice, Aegina și Milet am vedea diferența mare ce exista între greutatea monetelor fiecărui sistem în parte. Găsim dar:

In sist. Eginetic	In sist. Milesian
Didrachma (Stater) . . . 12 ⁵⁷ —12 gr.	Tetradrahma 14 ⁵⁶ —13 ⁹² gr.
Drachma 6 ²⁸ — 6 »	Didrachma 7 ²⁸ — 6 ⁹⁶ »
Triobol (1/2 drachma) . . 3 ¹⁴ — 3 »	Drachma 3 ⁶⁴ — 3 ⁴⁸ »
Diobol 2 ⁰⁹ — 2 »	Triobol 1 ⁸² — 1 ⁷⁴ »
Obol 1 ⁰⁴ — 1 »	Diobol 1 ²¹ — 1 ¹⁶ »
	Obol 0 ⁶⁰ — 0 ⁵⁸ »

Din acest tablou comparativ se poate ușor constata că toate monetele ce formează subiectul acestui studiu cântărind între 1²⁶—1¹⁵ gr. nu intră în nici una din categoriile monetelor sistemului Eginetic sau unui alt sistem monetar; ci aceste monete concordă perfect cu greutatea unui *diobol de Milet*.

Bazat dar pe toate considerentele expuse și anume:

- Pe prezența constantă a rozetei de Milet.
- Pe reprezentarea capului de berbec, animal ce se mai găsește în numismatică milesiană și care reprezintă simbolul ardoarei, divinizată în Milet prin zeul Khnuphis.

c) Pe identitatea în greutate cu aceia a diobolului de Milet.

Concludem că seria monetelor descoperite în anul 1914, de

o autenticitate neîndoioasă ¹⁾ reprezintă o serie de dioboli de argint, serie înedită în numismatica destul de bogată a metropolei din Milet.

Un punct care ar putea fi supus discuției ar fi dacă această serie, nu ar reprezenta monetele uneia din coloniile importante ale orașului Milet din care putem cita: Abydos, Lampsacus Parion din Hellespont, Proconesos, Cyzic din Propontida, Olbia, Panticapea, Sinope și Amisos.

Dintre toate aceste colonii, unele cum ar fi Lampsacus, Parion, Cyzic, Olbia, Panticapea, Sinope își au monetele descrise deja. La celelalte colonii, monetele în epoca contimporană seriei noastre (480 a. Ch.) nu sunt încă descrise de și colonia Abydos, patria amorului lui Hero și Leandru, prezenta în antichitate o dezvoltare economică destul de importantă spre a admite existența unei monetații proprii. Din lipsă de elemente sigure nu putem considera aceste piese ce le-am descris ca aparținând uneia din coloniile de Milet.

¹⁾ În momentul de a da lucrarea la tipar, amicul meu D-l W. Knechtel care ceruse părerea Dr. Regling asupra acestor monete, îmi face cunoscut că la Berlin, ca și Feuardent la Paris, consideră monetele cu reprezentarea broasca țestoasă și cea cu cap de berbec (după Regling ar fi un cap de leu) ca falsificate provenind din Smirna. Pe baza datelor emise în lucrarea de față, fără a-mi da părerea asupra monetelor ce au fost prezentate D-rului Regling, cred că tipurile monetare descrise de noi au existat și în orice caz ele nu pot fi produsul imaginativ al unui falsificator.

0,50 l 2
 Recup. de la olua St. M.
 Serescu, luc. Nr. 29/1951

283

172

43

112